

FERRNER, BENGT

**Inträdes-tal om sjömagt hållit... den 28
augusti 1756 af Bengt Ferrner.[Jämte: Svar af
Mårten Strömer.]**

Stockholm
1756

EOD – Miljoner böcker bara en knapptryckning bort. I mer än 10 europeiska länder!

Tack för att du väljer EOD!

Europeiska bibliotek har miljontals böcker från 1400-till 1900-talet i sina samlingar. Alla dessa böcker går nu att få som e-böcker – de är bara ett musklick bort. Sök i katalogen från något av biblioteken i eBooks on Demand- nätverket (EOD) och beställ boken som e-bok – tillgängligt från hela världen, 24 timmar per dag och 7 dagar i veckan. Boken digitaliseras och blir tillgänglig för dig som e-bok.

EOD bokens fördelar!

- Få samma utseende och känsla som med originalet!
- Använd ditt standardprogram för att läsa boken på skärmen, zooma och navigera genom boken.
- Skriv ut enstaka sidor eller hela boken.
- *Sök*: Använd fulltextsökning för enskilda fraser.
- *Klipp & klistra*: Kopiera bilder och delar av texten till andra applikationer (t.ex. ordbehandlingsprogram).

Villkor för användning

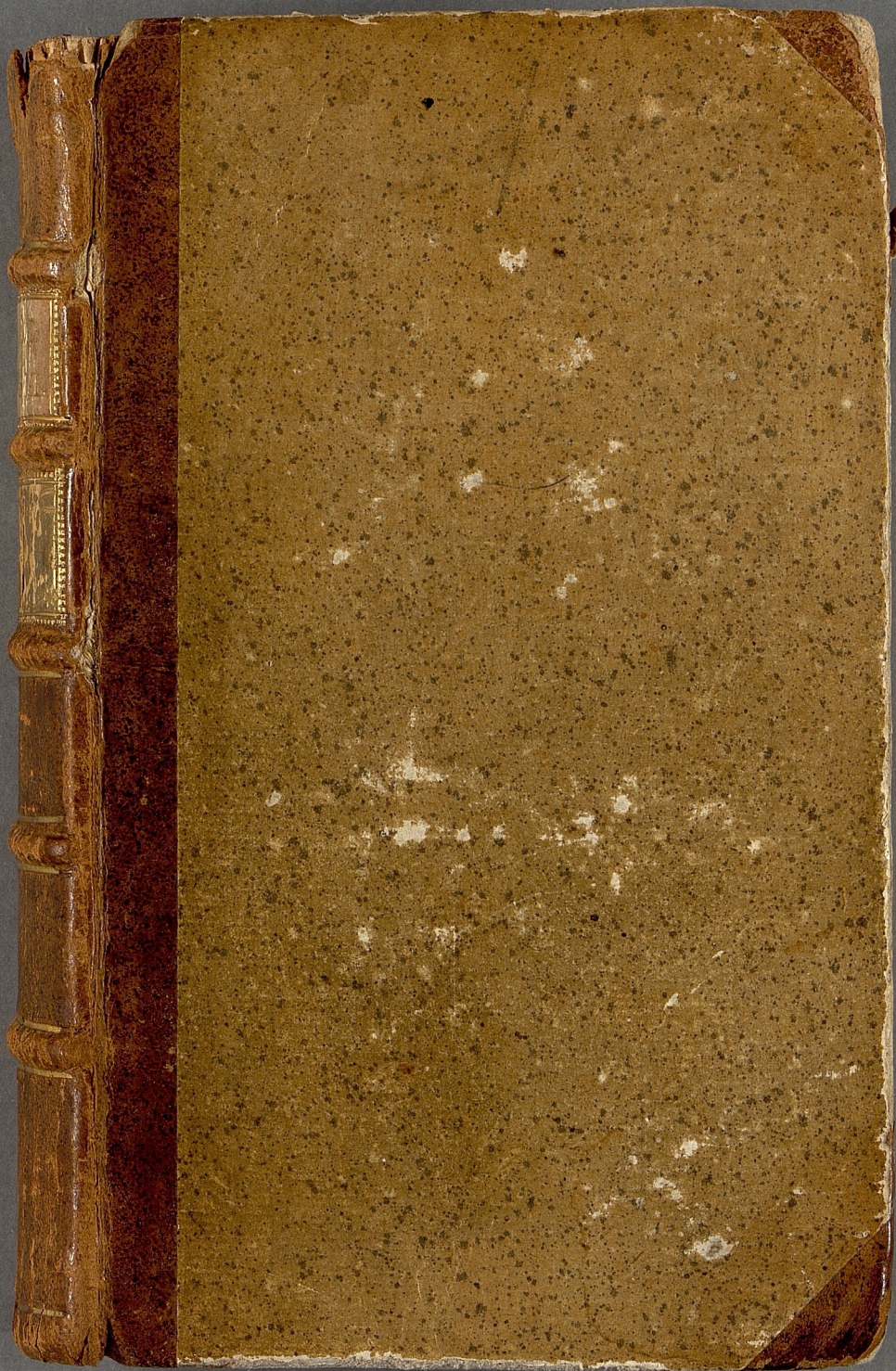
Genom att använda EOD-tjänsten accepterar du de villkor som ställs av biblioteket som äger den aktuella boken.

- Villkoren på svenska: <http://books2ebooks.eu/odm/html/nls/sv/agb.html>

Fler e-böcker

Redan nu erbjuder 30 bibliotek från 12 europeiska länder denna service. Mer information finns tillgängliga via <http://books2ebooks.eu> alla boken.

- <http://search.books2ebooks.eu/>

Kongl. Biblioteket.
STOCKHOLM.

Lärda sällsk.
1700 - 1829

T. 1

VETENSKAPSAKADEMIEN

[7.]

16

INTRÅDES-TAL;
 OM
 SJÖ-MAGT,

HÅLLIT FÖR
 KONGL. VETENSK. ACADEMIEN
 DEN 28. AUGUSTI 1756,
 AF
 BENGT FERNER,
Astron. Observator i Upsala.

På Kongl. Vetenskaps Academiens befallning.

STOCKHOLM,
 TRYKT HOS LARS SALVIUS, 1756.

INTRADES-TAL

Om

STO-MAGT

Hälsat för

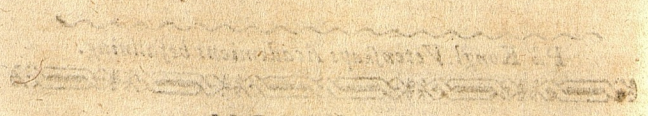
KONGL. NEREMSK. AKADEMIE

Den 28. Augusti 1786.

At

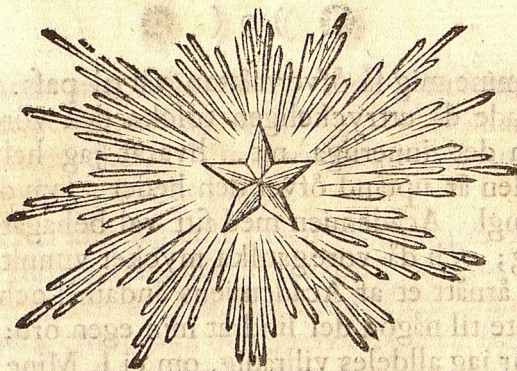
BENGT PERNER,

Librarius i Stockholm.

STOCKHOLM.

Trykt hos LARS SALVIUS, 1786.

MINE HERRAR!

Det kan ingen vara mer öfver-
tygad än jag derom, at Kongl.
Academien stundom väljer
dem til Ledamöter, som hon
vil upmuntra til flit och om-
hugfan. Det är ej alltid at
belöna förtjenst och skick-

lighet.

Mitt bekymmer och min förvirring, som jag vid detta mitt inträde för en så lysande Samling på intet sätt förmår dölja, vitna nogsam-
t huru litet förtroende jag hafver til egen skicke-
lighet at fullgöra det, som Eder kallelse mig
pålägger. Edre ändamål, Mine Herrar! äro
berömlige och Eder värdige: men mig fattas
både kunskap och förfarenhet samt många na-
turens förmoner. I synnerhet är våltalighet
icke min lott, som likväl vid detta tilfället

A

kom-

komme mig så öfvermåttan väl til pass. Jag kunde då uttryckeligen tolcka den vördnad och det innerliga nit, hvaraf jag hel och hållen är uptånd öfver den heder, som denna Kongl. Academiens med sitt val behagat vilat mig; och då vore ganska mycket vunnit, när jag årnått et af Academiens ändamål och därjämte til någon del lindrat min egen oro; men nu är jag alldeles villrådlig, om ej I, Mine Herrar! ådelmodigt tillåten mig at skyla mina brister med edra förtjenster och således obekymrad med all flit få arbeta så på min förbättring, at jag framdeles ej må räknas aldeles ovärdig Edar ynnest.

Ju mera jag tänker på Edert upförande Mine Herrar! dets fastare blir jag i den öfvertygelsen, at aldrig har någon inrättning kunnat vara så nyttig för vårt kära fädernesland som denna Academiens; ty härifrån utgår det ljus, som gifver tydligt begrep om landets bästa i gemen samt hvar och en nyttig handling i tynnerhet. En naturlig och ren smak har äfven härifrån sin uprinnelse jämte den ovärderliga, de gamla Romares hufvudygd, kärleken til fäderneslandet.

Intet tillfälle går Eder utur händerna, hvaraf det allmänna kan hafva någon åtnad.

Det är i denna affigt, som här hållas tal vid intråden, vid Præsidiers omväxling och åminnelse tal. Min skyldighet är således at vid detta tillfället säga något gagneligt. Åmi-

ne fattas mig fuller icke; men förmågan, at utföra det på et Eder anständig vis, saknar jag alt för mycket. Min upriktiga vålmening är det enda jag har at lita på.

Den angelägnaste delen af Sveriges styrka, Sjömagten, har så mycket mindre blifvit förgåten af Rikens Höglofliga Ständers uplysta eftertänka och prisvärda nit, som til dels förnuftiga styrel och ofelbara upkomst sådana författningar nu tagas, som otvifvelaktigt låtra sina uphofsman på et mycket lysande ställe i tidebökren.

Och som det altid snarast vinner bifall, som kitlar ens ålkada passioner, så är ej underligt om min upmärksamhet i synnerhet stannat vid detta Rikens Höglofl. Ständers aldeles faderliga steg til Sjömagtens styrka; ty min fysla, eller rättare sagt Astronomien är i så nära förbindelse med sjöfarten, at den senare med skäl kan kallas en dotter af den förra, och så snart denna dottren icke följer sin kloka moders råd och ledband, faller hon och får dödeliga får, eller ock om hon ändteligen blir bångad, har en blind lycka och en slump deri så stor del, at konsten får intet rum.

I närvarande omständigheter har jag trott mig ej göra det allmänna någon otjenst om jag lemnat en utförlig berättelse, om Svauika Sjömagtens af-och tiltagande i alla tider, orsakerna til en sådan Ebb och flod samt jäm-

förelle mellan vår och våra närmaste grannars styrka i Sjön. I en sådan afhandling vore tillfälle at upptäcka de fel, om någre funnes, som vid inrättningarna insmygt sig, utan at allmänheten märkt dem så noga, hvilka, ehuru små och föraktelige, torde likväl varit nog mågtige at hindra de bästa välmeningar. Sådant med mycket mera vore dervid at framvisa: men den saken är snarare nåmd än vederbörligen utförd. Mig fattas ännu dertil åtskilliga hjälpredor, hvilka jag ikal hafva all möda ospard, at lamla, för at en gång med betked kunna tala i et så värdigt ämne.

Imedlertid vil jag ur historien nu bjuda til at i kärthet visa *huru nästan hvart och et folkslags styrka i Sjön är den rätta Thermometern*, hvarest man bör dömma om dets magt, valde och anseende i allmänhet, samt *huru sant det är, som äfven i Themistoclis och Pompeji tid var en afgjord sak, at den, som vil ständigt vara Herre til lands, måste nödvändigt begynna med at vara det til Sjöns.*

Den egenteligen så kallade Sjöfartens början tillskrifves ej obilligt Ægyptierna och Phoenicierna. Ægypten hade i anseende til sin belägenhet den likhet med Sverige, at det på ena sidan stötte til medelhavvet och på den andra til det röda; äfven som Sverige på den ena sidan har hela Östertjön för sig öpen och på den andra stora västerhavvet. Ægyptierne, som kände sitt eget lands

naturliga förmoner och voro under visa Regenter samt blifvit stormodige genom sina tappra idrotter, tänkte ej annat på, än at bringa sitt vålde til högsta grad af fullkomlighet. De skårskådade med nogaste laggranhet ait det de hos sig ville inrätta; men ledan inrättningen var en gång gillad och för nyttig funnen, ändrades den icke af vankelmod och ostadighet. Det är intet folkslag i verlden, som så väl nyttjat de förmoner och beqvåmligheter, som et stort vattendrag gifver. Hela landet var upfyllt med vattuledningar, som Nilströmmen gjorde brukbara när den flödade, hvilka otroligen lättade frakten på alt det, som både til lifs uppehälle och beqvåmlighet var nödigt at föras från den ena orten til den andra; ty det, som ganika mycket ökar dyrheten och stundom öfvergår varornes invärtes värde, är i fanning landt-frakter, hvartil både människor och kreatur uptagas, som til landets förädling med rätta borde användas.

I röda Hafvet inrättade Ægyptierne i början sin flotta, som gick både på Ost-Indien och til långst aflågsna kuster af Africa, dref der en ganika stark handel och förde hem i landet det öfverflöd och de rikedomar, som på den tiden gjorde Ægyptierna så våldiga och så högt ansedda. Arrianus, Plinius och Solinus med flere visa tydeligt, at föga någon väg var då så bekant, som den, hvilken gick således från Ægypten til Ostindien. Här var den

den starkaste rörelse i världen; men icke des mindre aftog efter någon tid Ægyptiernas sjömagt, först småningom och ändteligen sågs inret Ægyptiskt skepp i Indiska farvatnen. Orsaken därtill har utan tvifvel varit fel i regeringen, men hvad hände? Jo det så ryckbara Ægypten föll allt mer och mer i vanmagt och måste ändteligen kännas vid främmande Herravälde. Alexander den store var nu Herre öfver Ægypten. Han hade nog vidsträckt begrep, at finna, hvartil en så fördelaktig belägenhet som Ægyptens kunde tjåna. Han anlågger en stad vid Medelhafvet och kallar honom efter sitt namn Alexandria. Andamålet var, at på et visst sätt förena Medelhafvet med det röda och således göra Ægypten til hela världenes nederlagsplats; men Hjelten hant ej at se värkställigheten af sina stora förslag. Ptolomæerne, Hans värdige efterträdare, fullföljde dem. Deras vishet och kloka regering berömmes med rätta så länge världen står; men ingen af dem gick så långt som Ptolomæus Philadelphus. Denne Herren hade uti en svag och spinkig kropp, alla de stora sinnes gåfvor, som en Regent behöfver at göra sitt folk lyckligt. Han tänkte stort, var lärigrig och nyfiken, samt välvillig i högsta grad. Han såg hvad styrka låg uti en väl inrättad sjömagt, hvarföre han så ökte sina företrädares ansefliga lemningar, at man ån i dag deröfver kan falla i förundran. Athenæus säger, at han utom 120 skepp af en ovanlig storlek ha-

hade 4000 andra medelmåttiga, hvilka voro alle syssellatte i rikets tjänst. Denne vise konungen öppnade vägen igenom vartenledningar ända från Alexandria til röda Hafvet och derifrån var han öpen til Indien. Han fände med flottan sin förtrogna Dionysius, en namnkunnig MATHEMATICUS, för at få riktig kunskap om läkrafte vägen, kusternas rätta belägenhet samt Indiernas inre beskaffenhet. Alt blef väl uträttadt och PROLOMÆUS vant sit ändamål at sätta Ægypten i största vålmagt som det någonsin varit. Så härliga inrättningar, som göfvo Ægypten tilträde til hela världen igenom röda hafvet til Indierna och östra delen af Africa, samt ifrån Alexandria til Norra delen af Africa, hela Europa och den då beskäftaste delen af Asien. Så härliga inrättningar, säger jag, förtjente visserligen at med all flit underhållas. Men alla Regenter, som kommo efter denna Konungen, voro ej egare af så lysande egenkaper; dock var handel och sjöfart i mycket anseende, så länge PROLOMÆUS stamma förde den Ægyptiska spiran.

Det torde någon inbilla sig, at grunden til Ægyptiska magten låg fast mer i sjelfva landets fruktbarhet, än i de omtalade inrättningar; men då skulle Ægypten altid varit i lika flor. Jag nekar ej, at det ju är en förmon, at ega et af naturen fruktbart land; men jag vågar påstå at i jämförelle med kloka intättningar och människans förädling igenom arbete, vil den fördelen ej lå mycket betydande. Mitt påståen-

de blir klart, så snart vi gå til Phoenicierna. De egde allenast en ganikaliten och smal rimsa på Asiatiska kusten och likväl upstego de på kårt tid til en undransvärd magt. De voro omgifne med stridbara och mäktiga folkslag som på landtsidan ej tillåto dem utvidga sig; men just det upväckte hos dem omhuglan och tiltagsfenhet. De ville synas och skapte sig således på Hafvet et nytt Herradöme, för hvilket de hade ingen annan at tacka, än sit mod och sin estertanka. Fulle af stora förslag tillredde de med konst alla hamnar och inlopp, som funnos på deras kuster, hvilka med ränta betalte dem det, som landets tränga gränssor nekade. Det myckna bruk, som desse sjöherrar hade nödigt, at göra af Astronomien och Arithmetiken, har i ålderdomen gjort dem til upfinnare af bägge dessa för människoslägtet så nödvändiga vetenskaper. Phoenicierna hade så godt som inter fast land och likväl voro de så rike och mäktige, at ej allena alla kuster vid Medelhafvet anfågo dem såsom sina förlagsmän, utan sträckte de äfven sitt välde ut i stora Ocean, både söder ut åt Africanska kusten och Norr ut ända til Thule, hvarom de Charthaginensiska Capitenernes HANNONS och HIMMILCONS handlingar vitnat. Här ökte folkhopen näringsfätten, och näringsfätten åter folkhopen, så at rätt starke utflytningar kunde ske til Charthago, Cadix och flere städer. Här var ingen brist på folk, lifs-

medel eller beqvåmlighet. Så Hårliga förmoner har en vålinrättad fjömagt.

Når GUD sjelf ville göra sitt eget folk lysande i timelig måtto och beslöt låta bygga sino namne til åra et tempel i Jerusaleml, lå togs til dessa stora åndamål genåsta vågen; då uprättades ikepsflottar i Eloth och Ezion Geber, at gå til Ophir och Tharsis. Konung SALOMO gör förbund med fjömagten af Tyro och håmtar dårifrån sjöfarna och förståndiga mån, som föra hans ikepp til de kuster, som i anseende til hans åndamål voro de fördelaktigaste. Det år ingen som icke vet hvad herlighet på den tiden var i Jerusaleml. Guld til öfverflöd och Silfver få mycket som stenarna på gatan. Judalandet var då öfverflödande på alt, hvaraf minsta delen fans innom dess gränser. SALOMO dör och fjömagten underhåls icke. Huru förminskades icke då Judalandets rikedom, magt och anseende? Josaphat böd fuller til at uprätta det förfallna; men hans företagande lyckades icke. Skeppen blefvo i hamnen af storm förförde.

Persien ligger vål til för handel och sjöfart. Indiska hafvet och Persiska viken stötta der til i Söder. I norr år Caspiska Hafvet och Pontus Euxinus. Dessutom genomkåra de stora floder Tiger och Euphrat landet til dess vigare transport innomrikes. Dessa naturens förmoner låt den stora Drottningen

SE-

SEMIRAMIS ej vara fåfänge. Hon betjante sig deraf at göra sit folk stort och lyckligt, samt sig odödelig. Henne tillägges första upfinningen af Galerer, hvaraf hon låt bygga tretusende. Hon gjorde floderna segelbara. Ja, hon gick sjelf om bord, for ut i Hafvet til söder, och ville med egna ögon göra sig underrättad om de kuster och deras invånare, hvilka, efter de beskrifningar, som oss äro lemnade, ej kunna vara andre än Indianerne på den ena sidan och Aethioperne på den andra, mot hvilka hon förde krig med mycken framgång och båtnad. Det blefve för vidlöftigt at här beskrifva alla de stora verk, som en SEMIRAMIS i sin tid fulländade, utan tvifvel dertil i stånd fatt igenom de fördelar, som styrka i sjön oförnekligen gifver. Det är alt för illa tilståldt när så fördelaktiga inrättningar med Regentens lifstid skola kunna upphöra. De följande Regenterne vanflågtade, så at i stället för at hålla floderna öppna låto de med mycken kostnad och arbete göra däri höga fall, på det de därigenom, efter sin svaga inbillning, måtte från sjösidan vara säkra för infall. Sjömagten blef til intet; Men ikadan däraf singo de sjelfve snart förnima; ty när SALMANASSAR skulle föra krig med Tyrerna, ikaffade han sig af deras grannar Phoenicierna tillsamman 110 skepp, och besatte dem med Persiskt manskap; men det behöfdes icke mer än 10 Tyriska skepp, at förstöra hela Persiska flottan. Det är icke
nog

nog, at hafva skepp och penningar, man måste nödvändigt hafva öfvadt och förfaret man-
skap, om man til sjöns vil uträtta något. **DA-**
RIUS och **XERXES** bekymrade sig väl något
om sjöväsendet. Den förre lät en flotta gå
ut i Indiska Hafvet under den namnkunniga
SCYLAX, och den senare önskade åtminstone
det hans syfterson **SATASPES** måtte kunna gå
ut igenom sundet vid Gibraltar och komma
tillbaka i Arabiska viken. Men desse anstal-
ter eller förslag voro allenast hastverk och o-
beständige, derföre gick det derefter med des-
sa Konungars krigsrustningar mot Grækerna,
som hvar man vet. I synnerhet blef den Per-
siska sjömagten aldeles indragen, sedan **CIMON**,
Athenienternas tappre anförare, så aldeles
förstörde **ARTAXERXIS LONGIMANI** flotta, at
den Persiske Monarchen måtte nersligen för-
binda sig i freds-afhandlingen, at aldrig när-
mare nalkas Grækiska farvatnen än på tre
dagsresor när, och icke understå sig låta nå-
got krigs-skepp komma hvarken in i Pontus
Euxinus eller Pamphyliiska Hafvet. Ingen må
tro, at den sjömagt, som gjorde **ALEXANDER**
den store motstånd när han förde krig med
DARIUS CODOMANUS, var af Persiskt gry. Den
bestod af Phœniciska, Rhodiska och flera
sjömagters skepp. **MEMNON**, Rhodiske Ge-
neralen, hade 50.000 värfvade Græker jämte
hela flottan under sit befäl. Sådant alt, men
icke de Perfer, hindrade **ALEXANDER** at vå-
ga et sjöslag.

Græ-

Grækeland var delt i många små Regementen. Små i fanning om man ikal dömma dem efter det stycke land, som hvart och et af dem innehade; men ser man på deras stora och ärefulla värf, så bör åtminstone en del deraf ikåligt jämföras med största riken i världen.

Nyttan af sjöfart var alt för handgripelig at kunna dölja sig för Grækernas naturliga upmärksamhet. De voro alt för tiltagne och äregirige, at ej löka sig herravälde til sjöns. Man vet huru stort antal af skepp det förenade Grækeland, uppeggadt til hämn, sånde mot Troja, och huru mäktigt det alt sedan den tiden varit både til vatten och lands. Grækernas spitsfundighet ändrade och förbättrade åtkilliga de Phoeniciers och Ægyptiers uppfinningar i sjöväsendet, och gjorde dem därigenom til sina egna. De vände all sin omhugsan på sjömagten: och i samma mon, som den tiltog, så föröktes deras anseende, valde och myndighet i allmänhet. Det är kunnigt med hvad ikymf och nesa den stora Persiska magten som ofrast måtte gifva rapt för några få Græker, och för sådant alt hade Grækerne at til större delen tacka sin kunskap och färdighet på Hafvet. Men det, som i synnerhet vid detta tilfället visar, at styrka til sjöns gifver öfvervalde i alt, är den tåflan om företrädet, som var emellan de grækska samhällen inbördes. Jag vil ej tala om Lydierna, Pelasgi, Thyrenierna, Phocenserna och flera

flera, som hvar och en efter sin ordning varit mågtigast på sin tid så länge de haft öfvervigten til sjöns, men icke längre. Låt oss gå förbi Corinthier, Jonier med andra, och allenast litet betrackta Lacedæmon och Athen, som 100 år för ALEXANDER den Store täflade om högsta våldet.

Desse til leder och upförande lå olika folkslag; det ena märkvärdigt för sin höflighet och öfverflöd; det andra för sin strånga lefnadsart; det ena var mer ållkadt och det andra var man tvungen at förundra sig öfver. Desse, låger jag, sökte alla uptänkelige utvägar til sitt ändamål, men funno sluteligen ingen annan, som lofvade dem låker besittning af sitt ållkada företräde, ån at hvar för sig intaga det Ægeiska och Joniska hafvet. Här gjodes då på ömte sidor starka sjörustningar och hvar och en brann af nit at förekomma den andra; men utslaget var icke lå snart för handen; ty et och samma ändamål söktes igenom samma medel af tvånne lika uppmärksamma, lika högdragna och lika modiga folkslag. Efter en ombytlig lycka på ömse sidor, singo likvål Lacedæmonierne öfverhanden, togo 180 skepp ifrån Athenienserna, belågrade dem formelt och tvungo dem at gifva sig på nåd och onåd. Andre ån Athenienser ikulle vål af et sådant nederlag aldeles blifvit förlorade; men desse blefvo mer behjärtade, och trodde sig med rätta just der böra söka bot

bot som de fått lot. Lacedæmonierne, som gemenligen sker i medgång, förlorade mycker af sin förra ifver och gjorde sig såkra, medan Athenienferne med fördubblada krafter arbetade på sin uprättelse. Krig förklarades och tummelplatsen blef på Hafvet, hvaråft Athenienferne tvungo sina stolta motståndare att undergå samma hårda medfart, som de tilförene af dem lidit.

Att tvånne Sjömagter skiftevis segrat, är fuller icke så belynnerligt; men att efter hvardera nederlaget på sjön intet vidare motstånd kunde göras, och att tvånne i Regeringskonsten så kloka folkslag dömde sjömagten vara det enda och såkra medlet til ändamålets årnående, det hörer hit. Äfven som det, att de Macedoniske Konungarne, ehuru mågtige, aldrig kunde göra något inbrott i de små Græckiska samhallen, förr än PHILIPPUS, som genom sin brors anstalter kom någon tid att vistas först hos Illyrierna, och sedan hos Thebarnerna, fick där lära sig det hufvudstycket i Regeringskonsten, att herravälde i sjön gifver allt annat. Denne Prinsen kunde ställa sig ganfka dygdig, när hans fördel det fordrade. Han var äfven så förmögen, att sjelf utstaka sig i politiska mål en förnuftig plan, som att utföra den. Vån när det behöfdes, och alltid sådan övån, att hans affigter ej kunde väl begripas. Denne Herren arbetade från första sin upphøjelse på Thronen, att skaffa sig en
stor

stor flotta med käck och öfvad befättning. När han ej längre kunde täcka sit förebravande med billighets mantelen, kallade han sig list och föreställning til hjälp. Han förebravde i början, för at få komma ut i sjön, och låta öfva sit manskap, det han ville förjaga Sjö-röfvarena, som af många rika byten blifvit mågtige, många och högdragne. Han gjorde som han sade; men för at sjelf få rikta sig igenom samma hänliga företagande, som han hos dem straffat. PHILIPPUS blef störste sjö-röfvaren, gjorde sig måstare af Hafvet, medan de andre Græker fins emellan täflade, och derigenom var deras trygg och säkerhet förlorad.

Charthago var en utflyttning ifrån Phœnicien; men när det gamla Tyrus, som låg på fasta landet, af Nebucadnesar blef förstördt då lades råttan grunden til Carthagos stora magt och anteende. Der var samma folk, samma idoghet, samma sparsamhet och samma driftfjädrrar til magt och rikedom, som i Phœnicien. Hafvet var väl allom gemensamt; men konsten at med fördel nyttja det och göra det enkildt, var hos detta phœniciska folkslaget lik som medfödd. De voro främlingar på Africaniska kusten och hade i början så godt som intet land; men deras otalige skepp årlatte rikeligen landbristen. Det drog ej länge ut, förr än de hade land och städer til öfverflöd, ty hvarest de lade til med sin legrande flotta så hör-

hörde dem landet merendels med det samma til. Den som vil hafva handgripelig öfvertygelse, om de fördelar, som handel och sjöfart hafva med sig, må läsa Carthaginens handlingar. I allmänhet kan det vara nog at desse utflyttingar endast derigenom upstego innan kært til et sådant öfvervalde, at hela verlden tycktes varit ämnad at årkänna Carthago för sin hufvudstad, om dess invånare haft en Romerlik dygd och ärlighet, samt Romerlik enighet. Tänk, at i sista puniska kriget, som aldeles gjorde en ända med Carthago, så räknades innom dess murar 700000 invånare. Carthago var hutvudet til 300 andra städer endast på fasta landet i Africa: och hela det landet, som sträcker sig ut med Hafvet från Ægypten ända til sundet vid Gibraltar och vidare löder ut en stor del af Africanska kusten, hörde alt de Carthaginenter til, förutan det de ännu hade quar i Spanien. Efter min öfvertygelse hade Carthaginenterne säkert ödelagt Rom om de varit enige; men det är väl, at dygd och enighet kan ruckta de mäktigaste Tyranner.

Igenom tapperhet och rättvisa gjorde sig de Romare under Konungarna et stort namn hos de nästgränsande folkslag, underkufvade en del där af och utvidgade således sit eget land; men den sista Konungen gick utom sina lagliga gränzor och blef derföre utdrefven. Nästan ifrån den tiden hafva de Romare åtminstone så mycket fynts uti medelhafvet, at man
kan

kan flura, det de funnit nödvändigheten af en flotta både til handel och försvar; men deras stridbare grannar sysselsatte dem så til lands, at ehuru de måstedels blefvo segervinnare genom sin obelkrifliga tapperhet och sitt mod, så fingo de likväl icke tid, at en gång med alfvare tänka på sjörustningar, derföre gick det med deras inkråktningar långsamt nog, om man jämförer dem med det, som gjordes sedan sjömagten kom i vederbörligt ikick. Den hjelp de ikulle sända Mamertinerna mot de Carthaginenser, samt de senares sjöröfverier upåggade dem först, at med alfvare förstärcka sig til sjöns. Den alfversamma förefats, som de Romare visste i alt sit företagande, samt den vane de hade, at alltid vinna, gjorde här deras lärospån til mästestycke. Här dukade Carthaginenserne första gången under för den Romeriska magten, och denne framgången gaf, kan hånda, de Romare full ifver, at löka sina fördelar til sjöns, och sedan de fingo lära den konsten, så blef Romeriska väldet ej innom så trånga gränfor, som tilföre. Ingen motgång och inga sjö olyckor voro mäktige nog, at afböja den Romeriska ståndaktigheten. Den var sig alltid lik och det lyckades. Den öfrige delen af Italien blef nu snart intagen. Carthago med alla dess vidlöftiga tilhörigheter blef de Romares egendom. De Illyriers, Istriers, Etoliers samt fleras högmod och otidighet blefvo genom den Romeriska sjömagten dämpade.

PHILIPPUS, en mächtig macedonisk Konung, blef slagen och misste hela sin flotta. Hans efterträdare PERSEUS öfvervans äfven och fördes in i Rom, at öka härligheten af PAULI Emilii triumph. Gräkerne, som voro så måne om sin frihet och hvilka gifvit så många prof af mandom och slughet, måste ock för den Romerska magten aldeles gå under, sedan de misst sina fördelar i sjön; och Græke-land blef gjordt til et Romerikt lähn. ANTHIOCHUS, som för sit vidsträckta land, stora rikedomar, myckna krigsfolk, starka flotta och lyckliga värf kallades den stote, måtte likväl betala sin djerfhet emot de Romare med förlusten af hela sin flotta och et ansenligt stycke af sitt rike. MITHRIDATES med flere hade samma öden. och sjöröfvarne, som på den tiden gjort sig så ganika mäktiga, blefvo, förr än någon kunde tro, genom den stora POMPEJUS kufvade. Alt bäfvade nu för den Romerska magten, fast den tyktes på alla ställen segra endast för at gifva dygdemönster af återhåll och rättvisa. Hittills hade de Romare hållit sig inom Medelhafvet; men när Gallien kom under Cæsars befäl, begynte de, at segla på Oceanen och låto då bygga sig tjockare och starkare skepp än tilföre. De hinder, som mötte dem vid detta deras nya företagande och hvilka de ej kunde väl se förut, långt ifrån at göra dem nedslagna, förökte mycket deras ifver och nyfikenhet? Cæsar fatte sig före, at gå öfver til Angland, som på den

den tiden måtte varit et djerft företagande; ty detta landet var icke allenast obekant för de Romare, utan knapt hade Gallierne själve derom någon kunskap. Men Cæsar, som uti hög grad hade alt, som hörer til en hjälte, i skarpfinnighet, at göra en stor anläggning, och mod at utföra den samma, gick oakadt alla svårigheter så lyckligt härmed igenom, at han ej allenast kom öfver til Angland, utan bragte äfven detta vilda och obändiga folket, at betala de Romare en anseelig skatt. De nya kunskaper, som Cæsar fick hos Gallierna i Ijövåsendet, kommo honom sedan öfvermåttan väl til pås under de inbördes krigen i Italien. Han bemödade sig altid, at vara den starkaste i Ijön. Han lät bygga många skepp på Galliernes lått, och antog så mycket af deras tillställningar i Sjö-slag, som han fant nyttigt. Han lät på deras vis göra fartygen blå, och gifva seglen samma färg som hafvets, på det at fienden ej skulle kunna blifva dem så snart varse. Igenom sådan upmärksamhet och flera strids-svek, gick han lätteligen igenom med alt hvad han företog sig.

AUGUSTUS var i början, då han kom til välde, ung och hade ej särdeles insigt i Krigs saker. Hans motgång til sjöns emot den unga POMPEJUS, gjorde honom nog ledsen och ohågad för et så ostadigt element, som vatnet; men hans store General och förtrogne vän AGRIPPA, visste honom genom sit efterdömme,

och AUGUSTI egen förmon, nyttan och nödvändigheten af en stark och väl inrättad flotta. AGRIPPA öfvervinner ej allenast den unga POMPEIUS för AUGUSTI räkning, utan gör honom igenom Sjöslaget vid Actium enrådande Herre öfver hela Romeriska magten. När AUGUSTUS eftersinnade, det han hade förnämligast at tacka sin tappra flotta för sin upphöjelse, och fick tillika höra AGRIPPAS föreställningar, kom han på helt andra tankar, än tillföre om Sjösakerna. Romeriske Sjömagten kom under honom til högsta fullkomlighet. Deri blef uprättadt et redigt System, som under hela AUGUSTI regering noga fölgdes, och bestod förnämligast deruti, at altid hafva i fullt stånd, tre väl utrustade flottar. Den ene låg vid Frejus i Gallien, at hålla Spanien och en del af Gallien i lydriad. Den andre vid Miseniska udden, för at göra Sjöfarten säker i Hafvet under Etrurien, och den tredje vid Ravenna til samma ändamål i det Adriatiska Hafvet. Utom dessa tre omtalta stora flottar, var altid vid Miseniska Udden så väl som i Ravenna et visst antal Båtsmän, som vid minsta vink voro färdige, at gå om bord. Dessa kallades Classarii, och hade ingen annan syftelse, än at tjäna til Sjöns, hvare de ständigt öfvades. AUGUSTUS utredde äfven Ikep, at göra nya upfinningar i Africa mot Æquatorn; och andra til at bespeja kusterna ända til Cimbriska Chersonesus. AUGUSTUS underlät intet, som kunde göra hans regemente årefullt och folket lyc-

lyckligt. Han lät dessa stora sjörustningar tjäna til betäckning för handeln, hvilken han på alt fatt upmuntrade. Ärligen tände han en handels-flotta genom röda Hafvet til Indien, och nyttjade således de rätta förmoner, som följa sjömagt åt. Det är onekeligt at AUGUSTI regering var äfven så fäll och ärefull, som den var långvarig; men jag vet ej om jag felar deri, at jag tillägger sådant alt hans kloka steg, i anseende til Sjö-Inrättningarna, som gifvo riket säkerhet, och satte honom i stånd at med fördel nyttja freden. Vid AUGUSTI död ikakades hela regementskroppen, och sjelfva grundvalarne förstördes efter hand. Nu fingo de Romare känna bördan af envålds-oket, som AUGUSTUS igenom vishet och nåd gjorde dem drageligt. AUGUSTI hårliga sjö-inrättningar förföllo efterhand, och i samma mon tog Romerika magten af. Under de följande Regenter kan man derom icke säga något, som utvisar en förnuftig och ordentelig regering. Alle voro sådane utrustningar, som skedde i hast och hade endast Regentens Capricer til ändamål, om jag undantager Kejser CLAUDIUS, ända til TRAJANUS, hvilken uprättade sjömagten efter yttersta förmågo och satte Romerika våldet derigenom i stort anseende. Han gick sjelf om bord vid Tigerströmmens utlopp och for ut i Indiska Hafvet til at undersöka de kusters beskaffenhet och upprättade handelsflottan, som gick emellan Ægypten och Indien. Hamnen i Ancona är ock

et bevis på hans bøjelse för ljöfart, hvilken han af egna medel gjorde så förträffelig at den med ikål kunde räknas til verldenes underverk. Et förträffeligt exempel af en vis Regent, som i stället för at upöda sina penningar i lustbarheter, använder dem til allmänna arbeten, til sina underfåtares fördel, til en sjöhamn. Trajanus fick ock derföre en ärefull belöning; ty alle, som efter hans död stego på Romerska thronen, önskades två ting, Augusti lycka och Trajani godhet.

Här möter et ofällt tidevarf. Alle nyttige inrättningar afstannade, Vetenskaperne drefvos i landsflycktighet, och mörker öfverhöljde Europa, som med föga annat lysfelfattes än dårskap och blodsutgjutelse. Araberne hägnade nu vetenskaper och konster samt ljöfart, och derföre var detta deras lysande tid.

Venedig öppnade efter någon tid ögonen, byggde många skepp och utrustade efterhand en ansenlig flotta, hvarigenom Venedig gjorde sig fruktadt af sina grannar och kunde således ensam underhålla hela Europas handel på Turkiet, Persien, Tartariet, China och Indien. Man kan aldrig tydeligare se, hvad magt Hafvets rätta bruk gifver, än hos denna Republik, som i senare tider igenom sitt höghmod fick på en gång til fiender Kejsaren, Påfven, Konungarna af Frankriket och Arragonien samt alla Italienska Förstar, hvilka beslutit dets undergång; men Venedig hjälpte sig

fig ensam, igenom sin sjömagt, ur denna svåra belägenheten.

Nöden är en förträffelig läremåstarinna. De andre Europeer blefvo ledslne vid Venetianernas högmod och begynte nulsjelfve at tänka. Dessutom tilstötte åfven lyckliga händelser. Magnet nålens synnerliga egenskap blef kunnig. Men det är icke nog, at hafva goda verktyg i händerna; man måste åfven betjena, sig däråf om något godt skal uträttas. Det fordras kunskap och tiltagshet om något stort i slikt ämne skal göras. Sådana egenskaper funnos hos den tredje Prinsen af Portugal, vid namn HENRIK, hvilken 1415 sjelf gaf sig ut på Hafvet, upfan där obekanta orter och var nog mächtig at lättja sin nation i smak, at gå vidare. Denne Herren gjorde sjökort, företog sina resor med tilhjelp af Astronomien, hvori han var väl bevandrad, och upmuntrade andra, som hade snille och begrep. Härigenom fick sjö-farten helt annat skick. Alt, som tilförene däri var arbetadt, blef i jämförelse med det följande, bara Lårespån. Nu begynte man at gå låkrare i öppna Hafvet än tilförene, då landtkänningarne voro de trogne och nästan enda ledsvännerna. Portugiserne blefvo genom denna Prinsens upmuntran innan kort ganska mächtige; men deras grannar Spaniorerne gingo än längre genom Columbi kloka och kraftiga förestälningar. Han förde dem öfver til en ny verdens del, innan slutet af det 15 Seculum. Härigenom växte
sjö.

sjökunskapen otroligt, Navigationen länte sitt ljus af Astronomien och Astronomien hade derföre sin goda vinning af den förra: ty när dels oumgånglighet röntes i en vetenskap, som gaf nya länder, så sparades på dels uparbetande ingen kostnad, ingen upmuntran och ingen möda. Alt blef nu leende och Europa tycktes ej så länge legat i dvala, för annan orsak, än at nu kunna göra dels fortare framsteg: men detta hörer ej egenteligen hit.

Hvad var Ängeland före Drottning Elisabets tid, då sjömagten der fick sin styrka?

Huru betydande var Holländaren innan nöden tvang honom at söka sin rådcning på Hafvet: nu sträcker sig likväl hans valde mot andra polen?

Konung LUDWIG den fjortondes starka sjörustningar hafva ju lagt grunden til franka magten. Det är hans öfvervigt i sjön, som ännu varar. Jag hinner icke nu at låga mer hårom. Efterdömen fattas icke. Bruka, kära fädernesland, de förmoner, som naturen nedlagt i ditt sköte, belågenhet, hamnar, utrymme och alt, som til skeps utredning någonsin hörer. Om dermed vederbörligen hus hålles, så skal med GUDS hjelp innan kårt ej finnas någon vik i hela verlden, derest Svenska slaggan ej är känd och vördad.

SVAR

SVAR,

Gifvit på

KONGL. VETENSK. ACADEMIENS

Vågnar,

Af Des nu varande Prases,

Astronomie Professoren,

Herr MÅRTEN STRÖMER.

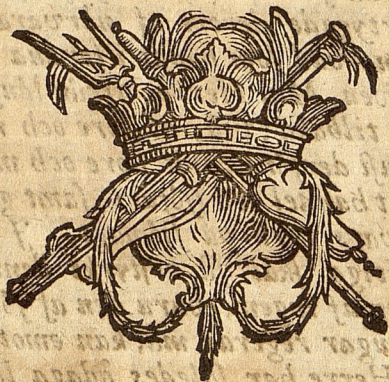
Min Herre!

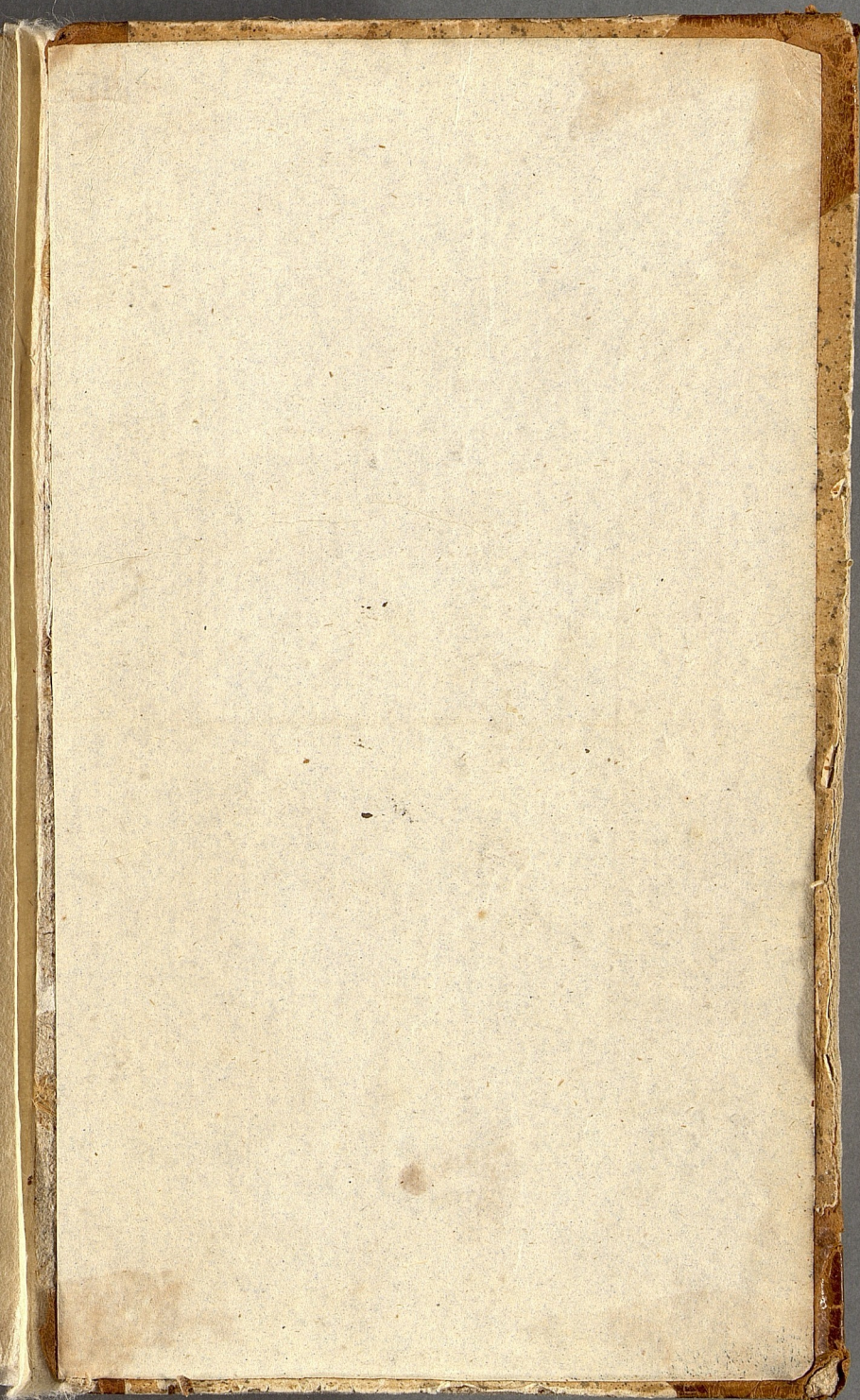
At sjöfarten är et af de kraftigaste medel til folks styrka och förmögenhet, har länge nog hos många Nationer varit obekant. Nu är den saken mera allmän i-bland oss än förr; men de fläste finna sig mer öfvertygade derom af närvarande exempel, än hvad som händt i foråna tider.

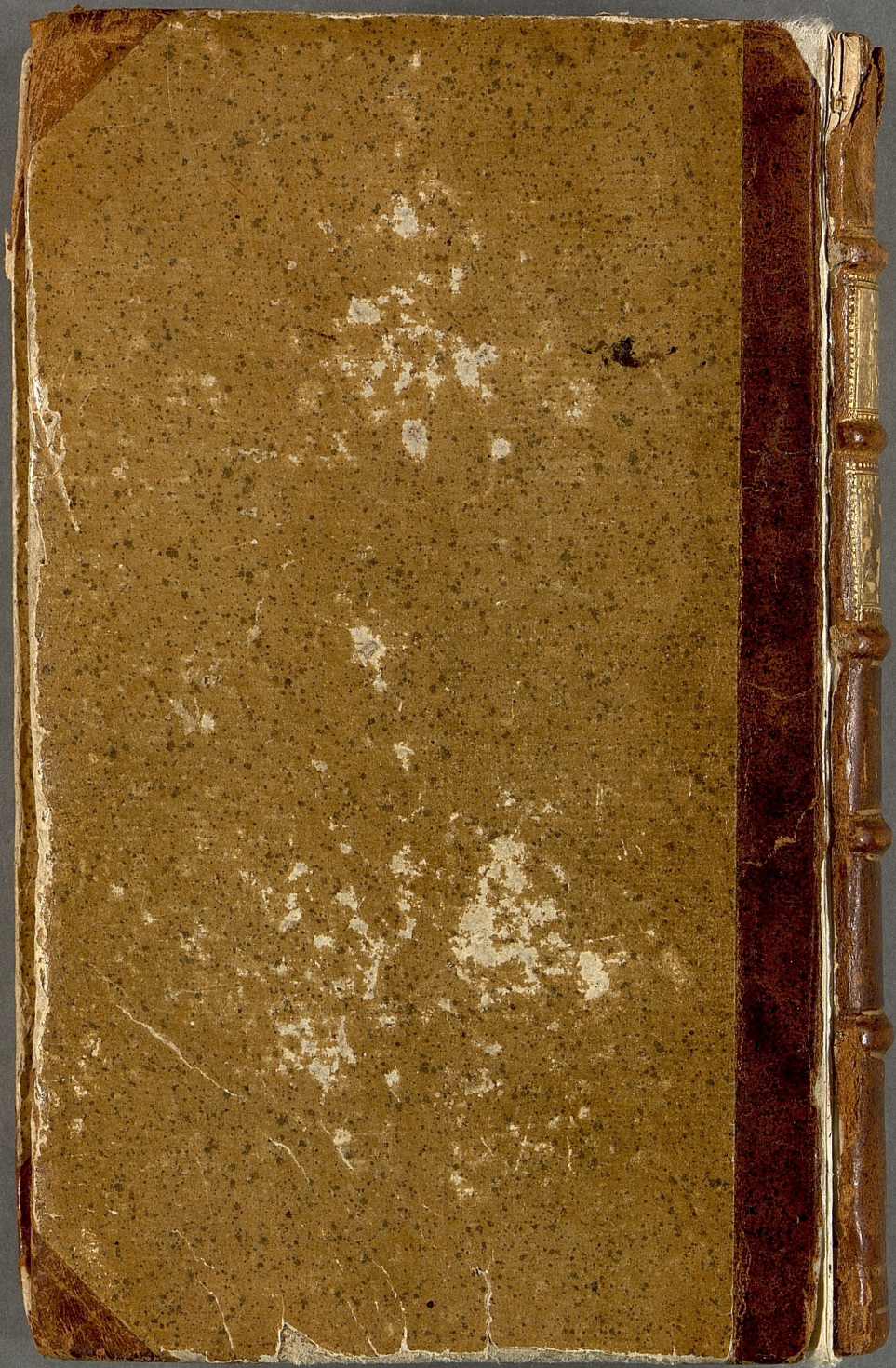
J hafven, Min Herre, ifrån längsta ålderdomen tillbaka, vist, at store och mäktige folkslag just derföre varit store och mäktige, at de idkat handel och sjöfart, samt grundat sina försvars verk på sjömagt. J hafven med kraftiga skäl så bestyrkt denna satsen, at den af ingen, ehuru den af förutfattade meningar regeras må, kan emotsågas.

Min Herre har således ådaga lagt det första, som til et så hålsosamt ändamål fordras, som består uti at öfvertyga allmänhe-

ten om desz nytta, och af exempel visa desz
 mögelighet. Huru detta ändamålet skal är-
 hållas, kommer an på upodlandet af de veten-
 skaper, som fordras at väl bygga och väl sty-
 ra skepp. Dessas upodlande är ett ibland
 Kongl. Academiens förnämsta göromål, och
 det är just för den orsaken skull, som desz
 val fallit på Eder, Min Herre, at vara
 Desz Ledamot. Det är äfven så bekant, at Sjö-
 farten, särdeles då det kommer an på at be-
 söka de långt bårt belägna verldenes delar,
 icke kan bestå utan Astronomien, som det är
 bekant, at J, Min Herre, med den flit och
 lystna idkat denna vetenskapen, som fordras
 at vara en värdig Kongl. Academiens
 Ledamot, hvartil jag önskar all
 lycka!

www.books2ebooks.eu